

НАШ ЈЕЗИК

ЛП св. 1

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти
др Марта Бјелетић, др Ана Голубовић, др Рајна Драгићевић, др Александра
Марковић, др Александар Милановић, др Милица Радовић Тешић, др Стана
Ристић, др Марина Спасојевић, др Срето Танасић, др Данко Шипка

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уређио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjekisjsanu@gmail.com.

Штампа: Birograf comp d.o.o., Атанасија Пуље 22, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941); Н. с. књ. 1, (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : Birograf comp). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига ЛП

Св. 1 (2021)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Реконструкција самогласника у критичком издању Његошевог спјева <i>Шћепан Мали</i> (хетеровокалски дифтонзи) (РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ)	1–31
Узвик или ономотопеја: карактеристике и функције (ТАЊА Ч. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	33–43
Симетрија антонимске везе придева српског језика у тесту контроли- саних асоцијација (МИЛЕНА М. ЈАКИЋ ШИМШИЋ)	45–61
Емоционално-експресивни глаголи у српском језику (лексичко- -семантичка анализа) (АНА В. МИЛЕНКОВИЋ)	63–80

П р и л о г

Лексема <i>йогода</i> у српском језику (ДРАГАНА М. РАТКОВИЋ)	81–91
--	-------

Б и б л и о г р а ф и ј а

<i>Наш језик: bibliografia personalis</i> (I–VIII стара серија; I–LI нова серија) (ВЛАДИМИР Б. ЖИВАНОВИЋ)	93–101
--	--------

П р и к а з и

Зборник радова <i>Нови ѧрилози срЧском ѧравоЧису</i> (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	103–107
Милош Окука, <i>На ѧуЧевима сЧјандардизације срЧског језика</i> <i>и усвајања Вуковог језика и ѧравоЧиса</i> (АНА З. МАЦАНОВИЋ)	108–112
Срето З. Танасић, <i>Прилози синЧјакси срЧског језика</i> (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	113–119
Никола Рамић, <i>ДијалекаЧиска ријеч</i> (ТАЊА Ј. ТАНАСКОВИЋ)	120–128
Зборник <i>МаЧице срЧске за филологију и лингвистЧику LXIII</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	129–132

Одлука Одбора за стандардизацију српског језика

Закон о родној равноправности је закон против српског језика 133–136

In memoriam

Милорад Радовановић (СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 137–141

Радмила Жугић (ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ) 143–146

Уређивачка политика 147–156

Упутство за припрему рукописа за штампу 157–164

In memoriam

МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ (4. 9. 1947 – 10. 6. 2020)

Прошле (2020) године напустио нас је, за данашња мјерила људског вијека рано, академик Милорад Радовановић, један од водећих српских синтаксичара, теоретичара језика и социолингвиста.

Милорад Радовановић је у српску лингвистику ушао на велика врата¹ са својом докторском дисертацијом „Именица у функцији кондензатора“ (1977). То је била нова тема у српској и јужнословенској лингвистици: номинализације као вид реченичне кондензације у језику – исказивање реченичног садржаја конструкцијама са глаголским именицама умјесто личних глаголских облика. Појам кондензације у синтаксу увели су представници прашке школе, прије свих Матезијус, па други, и многи лингвисти су се овом појавом бавили, све до представника генеративне граматике. Треба овдје истаћи напомену коју је сам Радовановић изнио да је тема номинализација била актуелна и у свјетској лингвистици управо шездесетих и седамдесетих година прошлог вијека, дакле – кад се њоме почео бавити он и у изучавању српског језика отворио цијело једно велико поље, на коме су радили потом и други српски лингвисти. Појавом кондензације код нас се теоријски бавила у неким својим радовима Милка Ивић и прије ове монографије, али у Радовановићевој монографији је теоретски објашњена и детаљно описана кондензација помоћу девербативних именица у српском језику, данас распрострањен вид номинализације. Према увиду самог аутора, „у дескриптивном и експанаторном погледу барем, у то време српски језик [је] био веома исцрпно, можда и најподробније представљен, како у словенском, тако и у ширем лингвистичком свету уопште“ (*Сџари и*

¹ И није необично кад се зна да је студије завршио код лингвиста свјетског гласа Павла и Милке Ивић и непосредно после студија имао прилику да слуша предавања малтене свих тадашњих лингвиста од имена (како је сам у аутобиографском запису навео). И наредних година тако, а онда узвратио – држећи предавања по позиву на многим угледним универзитетима свијета.

нови сѣиси. *Огледи о језику и уму*, 2007, 8). На теоријским и методолошким основама које је у својој монографији поставио М. Радовановић описана је деценију касније македонска језичка ситуација у једној докторској дисертацији (Исто: 10).

Показано је у тој монографији: за српски језик је карактеристично да се у функцији номинализације јављају девербативне именице у различитим падежима, слободним или са предлозима, да су знатно бројнији модели предлошко-падежних конструкција, те да оне замјењују реченице с различитим значењем: вријеме, узрок, циљ и др. Девербативна именица „уз нереченичну предикацију о којој реферише по правилу не саопштава податке о лицу, времену, броју, роду, фази, аспекти, модусу, и сл. (при том се ови подаци могу саопштити синтаксички, додатним језичким средствима) па је и опредељивање за исказе с девербативном именицом решење наметнуто разлозима економије у ситуацијама када је истицање података о наведеним граматичким значењима и односима – информационо редундантно“ (Исто: 32). Интерпретација таквих, глаголских именица, односно конструкција с глаголским именицама, зато је лингвистичким контекстом условљена јаче него одговарајућа реченична конструкција.

Номинализацији се М. Радовановић враћао више пута и додатно је теоријски изучавао, утврђивао синтаксичке, семантичке, когнитивне и прагматичке принципе реченичне кондензације. Коначно виђење појаве номинализација, као вида реченичне кондензације, изнио је у раду „О ‘именичком стилу’ у језику и уму“. Ту се подвлачи да су номинализације „сразмерно универзална појава“ (овдје према Радовановић 2007: 11), да су својствене тзв. специјалним функционалним стиловима. М. Радовановић, на крају, долази до закључка да „... тумачење појава о којима је реч [можемо] уз то поставити у окружење неке врсте *когнитивне лингвистике*, *когнитивне граматице* односно *когнитивне семантике* данашњице ...“ (Исто: 21). Слиједи закључак: „Замисао је, наиме, овде да ваља у оваквим случајевима успоставити хијерархију појава, и ње се држати приликом тумачења човековога менталнога и језичкога света. Најстарији по рангу у том смислу јесу: *сазнајни (когнитивни) стил* и *јојмовник* његов, за њима следе *граматика* и *речник (лексикон)*, па тек онда *функционални стил*. Другачије речено: поента целе ове расправе јесте, заправо, у томе да као првенствени узрок универзалности номинализационих процеса у језицима не треба тражити *језичке конијакџе*, него *културне конијакџе*, дакле *обрасце мишљења* и *(са)знања у конијакџу* пре него *обрасце њисања* и *обрасце говорења у конијакџу*“ (Исто: 22–23).

Као подтема номинализације јавља се тема декомпоновања. Та појава је била запажена у српском језику и раније, прво критикована, као и другдје у европским језицима, затим оцијењена као регуларна појава, али је та оцјена била прихваћена више ћутке без утицаја на нормативистику. Ипак, њој је теоријско тумачење и право мјесто у српском језику одредио управо Милорад Радовановић у раду „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)“, *Јужнословенски филолог* XXXIII, 1977, 53–80. Ради се таквој језичкој појави гдје се глаголска лексема у предикату разлаже на глаголски дио – у виду семикопулативног глагола или глаголске копуле – и глаголске именице. М. Радовановић је утврдио да је питању појава која прати номинализационе процесе у савременим европским језицима, да је карактеристична за специјалне функционалне стилове, те дао врло обиман списак модела декомпоновања. Касније се овом темом бавио већи број српских лингвиста. Враћао јој се и сам Радовановић и у раду „Још о појави декомпоновања језичких јединица“, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLV/1–2, 2002. На основу резултата неких других истраживача и на основу својих нових увида изашао је са гледањем да је декомпоновање појава која се не тиче предиката већ глагола у свим синтаксичким позицијама – и не само глагола, него и других врста ријечи, показавши како се декомпонују именице, придјеви и прилози.

Увођење теме о номинализацији у проучавање допринијело је потпунијем опису савременог српског језика и дограђивању његове норме.

У последњој деценији свога живота Милорад Радовановић се највише занимао лингвистичком теоријом. У српску лингвистику увео је *фази лингвистику*, којој је посветио двије књиге: *Увод у фази лингвистику* (2009) и *Фази лингвистике* (2015). У првој књизи, како јој и наслов говори, аутор је најавио и дефинисао појам фази лингвистике, она се – најкраће, тиме и непотпуно, речено – бави појмом градуелности у језику и лингвистици, фазичности у запажању о свијету и нашим тумачењима свијета – при чему се Радовановић, разумљиво поред начелних увида, првенствено занима са позиција лингвистике. Друга књига представља допуну и продубљивање те теме у складу са новим сазнањима до којих је аутор дошао студирањем проблематике и новим увидима у литературу, и додао „живих језичких примера“, како је у уводу рекао. Све у свему, од прве, која је значила увод у тему, аутор је дошао до књиге која значи „студију о теми“ уз ауторово жаљење што није успио да за ову тему нађе саговорника и сарадника специјалисту

математичара-информатичара, што је – према његовом мишљењу – био услов за потпунији опис теме.

Наравно, и између занимања номинализацијама и теоријом фази лингвистике Милорад Радовановић је описујући и друге појаве у савременом српском језику унапређивао и лингвистичку теорију, на примјер у вези с појмовима обавезног детерминатора, па појма неotuђиве посесије, као и кад је у питању когнитивна лингвистика. Лингвистичка теорија заузима значајно мјесто у његовом научном опусу.

Као социолингвиста Милорад Радовановић се представио рано: његова књига *Социолингвистика* први пут се појавила 1979, а имала је три издања². То је била прва и остала једина књига српског аутора с таквим насловом и садржајем. У трећем издању из 2003. аутор није имао измјена јер је по његовим ријечима теоријски приступ остао постојан без обзира на промјене на плану српско-хрватских језичких односа. Ту нову српску језичку ситуацију из социолингвистичке перспективе компетентно је тумачио у другим својим радовима после 1996. године. Те своје радове објављивао је у посебним књигама 1997. и 2004. године. Милорад Радовановић остао је, и не само по виђењу српске лингвистике, водећи српски социолингвиста.

Уз плодан научни и педагошки рад Милорад Радовановић је био и организатор научног рада и руководилац научних пројеката. Да овдје само поменем пројекат с краја прошлог вијека којим је руководио „Српски језик на крају века“ – у оквиру општесловенског пројекта „Савремене промене у словенским језицима (1945–1995)“, у организацији Пољске академије наука и Међународног комитета слависта за Дванаести међународни конгрес слависта у Кракову 1998³. Такође, Милорад Радовановић је био редактор издања Целокупних дела Павла Ивића у једанаест томова и готово двоструко више књига. Нажалост, није доживио излазак последњег тома.

Иако је већ дуже вријеме поболијевао, све озбиљније и озбиљније, Милорад Радовановић није престајао да ради, и као да је чак журио да што више од својих планова, замисли и сазнања остави српској лингвистици. Иза себе је оставио велико и значајно дјело српској науци и славистици, и лингвистици уопште. Поред тога што није дочекао да види и посљедњи том приређених сабраних дјела Павла Ивића, остао је и најављен а неостварен план да напише књигу *Предавања из Оишће*

² По ријечима самог М. Радовановића било је планирано и издање у Холандији на енглеском језику.

³ Радовановић је и редактор књиге настале на том пројекту *Српски језик на крају века*, Београд, 1996.

лингвистике, коју је најавио и објавио с пророчким насловом (и таквим коментаром у напомени) њен предговор: *О једној ненаписаној књизи: Предговор*. По ауторовој замисли требало је да та књига буде комплементарна књизи *Правци у лингвистици* Милке Ивић. Дао је, уз Предговор, и њен „План“, то јест садржај и структуру. Обично се не обзнањује ни наслов, камоли садржај будуће књиге док се она не напише, а Милорад Радовановић је све објавио. Мислим да знам и зашто. Такав ум – сигурно је имао још започетих и(ли) планираних послова.

Истински велики научник, Милорад Радовановић ће остати упамћен и као велики човјек, предусретљив и увијек добронамјеран колега, који није никад пожалио времена ни труда да се одазове на сваки позив да учествује на пословима од интереса за српску науку, да својим знањем и искуством буде колегама од сваке помоћи. И поред тешког здравственог стања посљедњих година⁴, уз радни занос, није га напуштало ведро расположење у друштву⁵ и смисао за лијеп, здрав и незлобив хумор. Како смо га упознали, с каквим смо се дружили, таквог смо га и испратили: велики научник, велики човјек, пријатељ добронамјеран, који је плијенио непосредношћу и ведрим духом.

Милорад Радовановић се посљедње двије деценије прошлог вијека прикључио својим учитељима Милки и Павлу Ивићу, за цио свијет лингвистике водећим српским и свјетским лингвистима друге половине XX вијека, а у прве двије деценије новог вијека био је у најужем кругу српских лингвиста који су српску лингвистику држали укорак са свјетском.

На крају овог опроштаја морам бити и личан: дужан сам рећи и то да се Милорад Радовановић одазивао на све моје позиве за учешће у пословима које сам ја планирао и организовао. Такође, имао сам прилику и част да се међу првима упознајем са најновијим његовим научним дјелима. Већи број својих књига по изласку из штампе поклонио ми је, са његовим карактеристичним: Срети од Миће Р. – или слично. Увијек кратко а људски, ни више ни мање.

Срејко 3. Танасић

⁴ И није то било само посљедњих година: „У том је смислу, мислим, мој живот више бивао некаква историја болести но историја било чега другог“ (из М. Радовановић, *Једна незавршена биографија*, написана с почетка деведесетих година).

⁵ А „насамо“: „Данас бих себе ставио међу меланхолике – у ствари“ (Исто).